

MANEDSBLADET

Glemmer du

I fagforening

Nr. 3 • Marts 2007

Tårnby Kommunebiblioteker - Lokalhistorisk Samling

Forsideillustration:

Jordbærplukkerne på Ny Kastrupgård holder pause.
Foto 1945.

I denne udgave af "Glemmer du" er der hentet inspiration fra:

- Erindringer fra Kaj Olsen. Lokalkivet.
- Henning Grelle og Anette Eklund Hansen: Gartneri, landbrug og skovbrug. Kampen mod uretten. 1986.

ISSN 1397-5412

Glemmer du er udgivet af: Tårnby Kommunebiblioteker, Lokalhistorisk Samling
Skrevet og redigeret af: Inger Kjær Jansen
Layout: Ditte Petersen

I fagforening

Indledning

Dannelsen af fagforeninger i Danmark tog sin begyndelse i slutningen af 1800-tallet og skyldes industriens fremvækst, og den store skare der søgte væk fra landområderne og ind til de større byer. Udviklingen skabte en arbejderklasse hvoraf hovedparten i begyndelsen var håndværksvende der pga. af omlægningen af håndværksproduktionen til industriproduktion havde fået arbejde der. Lavstvungen var blevet ophævet i 1857 og håndværkersvendene havde derfor ingen organisation at støtte sig til. Det var især denne gruppe arbejdere, der kom til at danne grundlaget for fagforeningernes gennembrud i Danmark. Der var ganske vist opstået nogle liberale arbejderforeninger, som var klart antisocialistiske, men de fik ingen gennemslagskraft. En strejke på B&W i 1871 medførte strejker andre steder i landet. Denne bølge af strejker blev kaldt for "omgangsskruen". I forlængelse heraf blev den Internationale Arbejderforening forløberen for Socialdemokratiet stiftet i oktober

1871. Foreningen skulle virke både fagligt og politisk. Det gav kimen til at der i løbet af 1873 og 1874 blev stiftet et stort antal fagforeninger.

Danmarks

Glasmagerforening

Glasmagerne i Kastrup var de første til at organisere sig i kommunen.

Glasmager Kaj Olsen fortæller:

I tidsrummet 1880-82 forekom det imidlertid glasmagerne, at den af fabrikanterne så stærkt omtalte nedgang næppe var så stor som den åbenbart skulle have udseende af.

Beholdningen på lagerne var svundet betydeligt ind, og dette i forbindelse med den store reduktion i lønnen gav stødet til, at en del af arbejderne mente, at der skulle stilles krav om at forøge lønnen med 25 øre pr. 100 stk., og at fordringen skulle fremføres med trussel om strejke. (1882).

Ideen - bevægelsen - havde sit ud-spring i Helsingør, og man satte

Glasslibere på Kastrup Glasværk

Bagest fra venstre: Albert Johansen, Edvard Petersen, Rasmus Brauer, Wibrandt Johansen.

Forrest: ?, Emil Sværh, ?, Ottosen, ?, Albert Wetzel, Wilh. Green.

Foto: Ca. 1908-1912.

sig derfra i forbindelse med Kastrups og Hellerups arbejdere, som virkelig syntes at vise den rette forståelse for situationen.

Imidlertid ville Kastrups arbejdere ikke gå med til egentlig arbejdsnedlæggelse, og dette bevirkede, at man måtte nedstemme sine krav, - til trods for den første begejstring.

Dette var ganske karakteristisk for den tids opfattelse af arbejdersituationen, når Kastrupernes svar på den skete henvendelse lød: Vi er enige i, at lønnen skal forbedres, men kan på ingen måde være

med til arbejdsnedlæggelse for at opnå noget sådant!

De første skridt mod forening Ved forhandling med glasværkets direktør Duus opnåede man en ydelse på 15 øre mere pr. 100 stk.. En stor del af arbejderne syntes dog nu alligevel at kravet om de 25 øre burde opretholdes, hvilket man sikkert også havde kunnet, såfremt den rette enighed havde været til stede. Det var egentlig kun i Hellerup, man kunne nå en sådan enighed. I Helsingør var

sammenholdet - som i Kastrup - så som så, - kun en del derfra kunne slutte sig til forslaget om en egentlig arbejdsnedlæggelse. Denne trækken i langdrag havde til følge, at direktør Duus ikke længe mente at kunne stå ved sit først afgivne tilbud om de 15 øres forhøjelse, så han bød nu 10 øre! Han havde vel - klogt nok - vejret den uenighed, der var i rækkerne, og denne situation, mente han, burde udnyttes!

I Hellerup standsede alle arbejderne - med undtagelse af et par mand, som meldte sig til forsat tjeneste. Men da fabrikken var baseret på en noget større arbejderstyrke, var mesteren så hensynsfuld at sende disse hjem igen. Arbejdsstandsningen i Hellerup varede kun nogle få timer i modsætning til Helsingør, hvor varigheden var 8 dage. Aktionen sluttede i øvrigt med 10 øres forhøjelse pr. 100 stk.

Skønt gevinsten i klingende mønt ikke var stor, blev der dog høstet fordel på anden måde ved denne bevægelse, idet arbejderne nu mere og mere fik øjnene op for nødvendigheden af at organisere sig, og en del forberedende møder afholdtes i den anledning i begyndelsen af 1883.

Danmarks

Glasmagerforening bliver til
Endelig den 10. maj 1883 oprandt det, man med længsel og ivrige diskussioner havde ventet på, - nemlig dannelsen af organisationen Danmarks Glasmagerforening. Glasmagerne fra Kastrup, Hellerup og Frederiksberg Glasværker var blevet enige om at indkalde til et stiftende møde, der blev afholdt hos restauratør Fleckenstein på Christianshavn.

Her fandt man frem til at danne "Danmarks Glasmagerforening", og foreningen mønstrede med det samme 52 medlemmer.

Kastrup blev betragtet som hovedsæde, og Hellerup og Frederiksberg blev filialer. Senere tiltrådte tillige Helsingør.

Som foreningens første formand valgtes Andreas Hagen. S. Sandberg blev kasserer og Bernhard Jensen blev sekretær.

Formand Andreas Hagen kastede sig - sammen med den øvrige bestyrelse - straks med liv og sjæl ud i arbejdet med at frembringe så gode vilkår og resultater som muligt for medlemmernes trivsel. Men hans formandstid blev desværre ikke så lang. Han arbejdede under og med store vanskeligheder, som mere og mere tårnede sig op for ham. Måske var det også

mangel på den rette forståelse af organisationens betydning og arbejdsmuligheder, der gjorde arbejdet så svært for ham. I 1885 blev han - i forbindelse med et brutalt anslag mod organisationen - smidt ud fra sit arbejde, - dette gjaldt også den øvrige bestyrelse.

(Jeg har ikke kendt Andreas Hagen personligt, men jeg har disse oplysninger fra min far - glasmager Peter Olsen -, der var nært knyttet til Hagen, idet de begge kom fra - og stod i lære sammen - Holmegård Glasværk).

Inspiration fra udlandet

Love til brug for organisationen havde man spekuleret en del på, og man kom hurtigere igennem dette end ventet. Det gik sådan til: En tysk glasmager ankom til Kastруп for at søge arbejde. Denne mand kom fra England, hvor han havde arbejdet i et par år, og han - Eschenbach hed han - havde den engelske Glasarbejder Union's love med sig. Efter at man havde vedtaget et indskud på 10,00 kr., der kunne betales af tre gange, lagde man de engelske love til grund - og vedtog dem. Eschenbach gjorde sig for resten meget fortjent ved sin store agita-

tion for foreningens oprettelse. Allerede i efteråret 1883 skulle foreningens filial på Frederiksberg igennem ilddåben, idet fabrikanterne Hoffmejer og Jensen ville pålægge arbejderne 3-holdsdrift, - altså indførelse af natarbejde. Arbejderne henholdte sig til de bestående månedskontrakter om 2-holdsarbejde og nægtede at indgå på den forlangte forandring. Da fabrikanterne under forhandlingen fastholdt deres krav, besluttede glasmagerne at standse arbejdet.

Under strejken, som varede 5-6 uger, anlagdes søgsmål mod fabrikanterne, fordi disse nægtede at udbetale den ugen forud for strejkens begyndelse, fortjente løn. Der var ingen tvivl om, at denne sag kunne vindes, - og alligevel blev resultatet et ganske andet end ventet. Organisationens kørte fast bl.a. pga. en del ukollegialitet. Fabrikanterne kunne nemlig fremlægge et dokument, hvori en del af arbejderne med navne underskrift erklærede intet som helst at have til gode!

Hermed var ikke alene sagen, men også strejken tabt, og glasmagerne måtte indgå på fornyelse af kontrakter om 3-holds arbejds-skift - samt på hver især at stille depositum på 50,00 kr..

Dansk Glasarbejderforbund, ca. 1930.

Siddende i midten forbundets formand glasmager Carl Johans Olsen, der endvidere også var socialdemokratisk medlem af Tårnby Sogneråd.

At fabrikanterne efter dette nederlag kunne føle sig ganske selvsikre, siger sig selv, - og alt gik da også så nogenlunde roligt helt frem til vinteren 1885.

Nu forlangte direktør Duus, at alle organiserede arbejdere på Kastrup, Hellerup og Helsingør glasværker skulle udtræde af Glasmagernes Forening, ligesom han samtidig hermed proklamerede ny reduktion i lønnen - på nogle sorter 10 øre og andre 20 øre pr. 100 stk.

Glasmagerne søgte troligt at afværge ulykken, og der førtes - eller søgtes ført - flere forhandlinger med direktøren om at frafalde i hvert fald kravet om udmeldelse af foreningen. Svaret var nej! Intet at tale om - kun et råt og brutalt: Nej!

I februar måned indvarslede Glasmagernes Forening til møde - i Rømersgade - for at der kunne tages stilling til den foreliggende situation. I dette møde deltog repræsentanter fra samtlige glas-

værker. Efter at beretningen om de førte forhandlinger var afgivet drøftede man spørgsmålet om arbejdsnedlæggelse på de involverede fabrikker. Der var en stor del af de fremmødte, der kunne se perspektivet i en sådan handling, og de forstod det knusende anslag mod vor forening, men til trods herfor kunne der ikke opnås enighed om at gribe til offensiven. Det stadige omkvæd var, at vi skulle vente hermed - ja, en enkelt mente: til skoven blev grøn - og resultatet på mødet blev, at forslaget om arbejdsnedlæggelse forkastedes.

Intern splittelse koster medlemmer i foreningen

De kolleger, der sad i bestyrelsen af vor forening, fik herefter besked fra arbejdsgiveren om at forlade glasværkerne efter kontraktens udløb.

Tilbage af foreningen var nu kun Frederiksberg afdeling, - den talte 20 medlemmer -, og her enedes man om at fortsætte, man forlangte bare bøger og kassebeholdning, som jo beroede i Kastrup. Men nu opstod en ny vanskelighed: En del af de udtrådte medlemmer ønskede at få del i kassebeholdningen!

Trods gentagne opfordringer fra Frederiksberg lod det sig slet ikke gøre at få foreningens ejendele fra Kastrup. Først efter trussel om kongens foged blev sagerne udleveret, og så kunne Frederiksberg afdeling arbejde videre.

Som ny formand valgtes herefter Joh. Gundelach og som kasserer Hugo Fischer.

Dette var selvfølgelig med vemod, at en stor del af kollegerne udtrådte af foreningen, og nogle indtrådte da også igen - som hemmelige medlemmer! Et forhold der opretholdtes ved, at en inkassator fra Frederiksberg cyklede en lille afstikker til Hellerup og Kastrup hver ottende eller fjortende dag for at opkræve kontingentet.

Efterhånden indgik alle forhenværende medlemmer igen, og med fuld medlemsret. For nye medlemmer nedsattes det store 10,00 kr. - indskud til 2,00 kr.

Duus har kronede dage

Under disse forhold kunne direktør Duus skalte og valte med glas-magerne, som han lystede, - og det gjorde han da også. Eksempelvis reducerede han lønnen på en hel del sorter for på denne måde at fylde lagerne op. Han var en "stor" mand!

Der læsses torvevogn under strejken på Ny Kastrupgård, Til venstre Oluf Kristensen. 1942.

Under sådanne forhold arbejdede glasmagerne i lange tider.

Den omstændighed, at en del rejssende glasmagere kredsede omkring i hele landet, gjorde ikke si-

tuationen bedre - tværtimod. Direktørens stejle holdning overfor glasarbejderne kunne opretholdes. Karakteristisk var i øvrigt denne hans udtalelse: Jeg behøver kun at stille mig ind ved Toldboden og

værker. Efter at beretningen om de førte forhandlinger var afgivet drøftede man spørgsmålet om arbejdsnedlæggelse på de involverede fabrikker. Der var en stor del af de fremmødte, der kunne se perspektivet i en sådan handling, og de forstod det knusende anslag mod vor forening, men til trods herfor kunne der ikke opnås enighed om at gribe til offensiven. Det stadige omkvæd var, at vi skulle vente hermed - ja, en enkelt mente: til skoven blev grøn - og resultatet på mødet blev, at forslaget om arbejdsnedlæggelse forkastedes.

Intern splittelse koster medlemmer i foreningen

De kolleger, der sad i bestyrelsen af vor forening, fik herefter besked fra arbejdsgiveren om at forlade glasværkerne efter kontraktens udløb.

Tilbage af foreningen var nu kun Frederiksberg afdeling, - den talte 20 medlemmer -, og her enedes man om at fortsætte, man forlangte bare bøger og kassebeholdning, som jo beroede i Kastrup. Men nu opstod en ny vanskelighed: En del af de udtrådte medlemmer ønskede at få del i kassebeholdningen!

Trods gentagne opfordringer fra Frederiksberg lod det sig slet ikke gøre at få foreningens ejendele fra Kastrup. Først efter trussel om kongens foged blev sagerne udleveret, og så kunne Frederiksberg afdeling arbejde videre.

Som ny formand valgtes herefter Joh. Gundelach og som kasserer Hugo Fischer.

Dette var selvfølgelig med vemod, at en stor del af kollegerne udtrådte af foreningen, og nogle indtrådte da også igen - som hemmelige medlemmer! Et forhold der opretholdtes ved, at en inkassator fra Frederiksberg cyklede en lille afstikker til Hellerup og Kastrup hver ottende eller fjortende dag for at opkræve kontingentet.

Efterhånden indgik alle forhenværende medlemmer igen, og med fuld medlemsret. For nye medlemmer nedsattes det store 10,00 kr. - indskud til 2,00 kr.

Duus har kronede dage

Under disse forhold kunne direktør Duus skalte og valte med glas-magerne, som han lystede, - og det gjorde han da også. Eksempelvis reducerede han lønnen på en hel del sorter for på denne måde at fylde lagerne op. Han var en "stor" mand!

Der læsses torvevogn under strejken på Ny Kastrupgård, Til venstre Oluf Kristensen. 1942.

Under sådanne forhold arbejdede glasmagerne i lange tider. Den omstændighed, at en del rejssende glasmagere kredsede omkring i hele landet, gjorde ikke si-

tuationen bedre - tværtimod. Direktørens stejle holdning overfor glasarbejderne kunne opretholdes. Karakteristisk var i øvrigt denne hans udtalelse: Jeg behøver kun at stille mig ind ved Toldboden og

fløjte, så har jeg en hel ny besætning af arbejdere! - Og det var jo sandt. Næh, intet kunne bevæge denne mand til at anerkende vor organisation.

Under disse forhold kunne glas-magerne ikke blive ved at arbejde, og i august 1886 besluttedes det da at gøre et forsøg på at bringe lønnen en smule op. Det beskedne krav skulle være 10 øre mere pr. 100 stk. Flaskemagerne på Kastrup fik ved en deputation løfte om at få støtte fra Frederiksberg afdelingens kasse under en eventuel strejke, og herefter henvendte de sig til direktør Duus med kravet om de omtalte 10 øre.

Det lykkedes naturligvis ikke at opnå en sådan forbedring, så næste skridt måtte være arbejdsnedlæggelse, hvorunder direktøren smurte ovnen til og truede med at slukke.

Slukningen blev dog "glemt", og efter 6 dages forløb anerkendtes flaskemagerens krav, - og strejken sluttede.

Det var en lille sejr, og det bevirkede tillige, at en del atter tilmeldte sig foreningen - men stadigvæk hemmeligt.

Dette var lidt om starten på en fagforening dannet med lokale kræfter. Efter en storstrejke i

1892, hvor glasmagerne blev sat ud af deres bolig af fabrikken, blev foreningen gendannet som Dansk Glasarbejderforbund. Nu kunne også slibere være medlemmer. I 1971 indgik fagforeningen i Dansk Arbejdsmands- og Specialarbejderforbund, nu 3 f. Den lokale del af denne fagforening blev dannet i 1896 og her udgav man i 1996 et flot jubilæumsskrift, der kan lånes på biblioteket.

Dansk Gartnerforbund

Amager var præget af gartnerier fra slutningen af 1800-tallet hvoraf flere udviklede sig til store industrialiserede gartnerier med mange ansatte. Efter nogle forgæves forsøg på at danne en fagforening lykkedes det endelig i 1894 at danne Gartnerforbundet af 1894 i København der i 1899 blev udvidet til et landsdækkende forbund. Det var fra starten et industriforbund. Da alle gartnere fra alle brancher, faglærte som ufaglærte, kvinder som mænd kunne optages som medlemmer.

Arbejdsgiverne var svære at forhandle med og ville ikke anerkende arbejdernes ret til gennem fagforeningen at kæmpe for bedre vilkår. Så sent som i 1940 var der kun nogle få gartnerier på Amager

der var dækket af overenskomster. I april 1942 var det lykkedes at få en aftale i stand om løn - og arbejdsforhold hos en af de store gartnerier på Amager hos Holger Suhr på Allégården, Her blev der bl.a. produceret store mængder af tomater. Denne aftale forsøgte forbundet at overtale Oluf Kristensen på Ny Kastrupgård til at indgå. Omkring halvdelen af de i alt 80 mænd og kvinder faglærte og ufaglærte der var beskæftiget her var organiseret. Gartneriet var på ca. 60 tdr. land hvoraf de 5 var under glas i 40 drivhuse og 2400 mistbænke. Her blev dyrket kartofler, jordbær, blomkål med mere.

Strejker medfører lønstigning på op til 25%

Lønningerne var meget lave, time-lønnen var på mellem 79 – 102 øre og arbejdstiden 57 timer om ugen, søndagsarbejdet gav ikke ekstra. Den overenskomstmæssige løn var 1,29 kr. i timen.

Oluf Kristensen nægtede at indgå aftalen og sagen blev forelagt et tre-mandsudvalg, der var blevet nedsat da strejker pga. krigen var ulovligt. Sagen blev sendt til et forligsnævn der afviste den og hermed opnåede fagforeningen

ifølge de daværende regler strejkeret, da lønnen hos Oluf Kristensen lå under overenskomsten.

Strejken kunne dermed begynde lovligt. Der blev udsat strejkevagter ved gartneriet. De samvirkende Fagforbund havde givet tilladelse til at de strejkende fik samme beløb i understøttelse som de fik i løn, og det gjaldt også de der kom for at søge arbejde. Oluf Kristensen havde hårdt brug for hjælp for det var midt i jordbærtiden, så han cyklede ned til linie 2's endestation, men en af strejkevagterne fulgte efter og forhindrede Oluf Kristensen i at få arbejdskraft. Konflikten udviklede sig med sagsanlæg fra Kristensen mod De Samvirkende Fagforbund. Til sidst trådte landbrugsminister Kr. Bording ind som mægler og endelig den 17.juli blev der opnået forlig. Der blev ikke oprettet en egentlig overenskomst, men i stedet en skriftlig aftale, der næsten svarede til det der var blevet krævet. For de fleste betød det en lønstigning på 25 %. Taberne i strejken blev 10 mænd og 7 kvinder der ikke blev genansat, men den tre uger lange strejke blev en spydspids for gartnerens fagforening, da aftalen blev brugt som norm for senere aftaler.

Hvis du har billeder, oplysninger eller andet af lokalhistorisk interesse, så henvend dig til:

Lokalhistorisk Samling

Kamillevej 10

2770 Kastrup

Tlf. 32 46 05 45

www.bibliotek.taarnby.dk

Klik på Lokalhistorisk Samling

Åbningstider:

Mandag	15.00 - 19.00
Tirsdag	12.00 - 16.00
Fredag	12.00 - 15.00

Lokalhistorisk Samling har desuden udstillinger på:

Kastrupgårdssamlingen

"Midt på Amager"

&

"Kastrup Glas"

Åbent Tirsdag til søndag

14.00-17.00

Onsdag tillige

14.00-20.00

Plyssen

Amager Strandvej 350:

**Permanente og
skiftende udstillinger**

Åbent Lørdag og søndag

13.00-16.00